1928: Constitució catalana de L'Havana

written by Jaume Renyer | 30 de novembre de 2016

Aquest article fou publicat al bloc d'en Jaume Renyer el 2 d'octubre de l'any 2007. En motiu de la mort de Fidel Castro hem cregut adequada la seva recuperació.

Avui fa setanta nou anys que l'Assemblea Constituent del Separatisme Català, reunida a L'Havana sota la presidència de Francesc Macià, va aprovar el Projecte de Constitució Provisional de la República Catalana. El comentari que reprodueixo a continuació va ser publicat dins l'obra col·lectiva "Textos per la llibertat de Catalunya", editada pel Govern de la Generalitat amb motiu de la Diada Nacional del 2004.

"Quan parlem d'un ideal polític, com és el cas de la independència de Catalunya, no ens referim a concepcions immutables o a abstraccions dogmàtiques sinó a l'aspiració col.lectiva de reconeixement d'un grup humà diferenciat que s'autoidentifica com a poble. Els catalans, que no hem pogut dotar-nos d'estat propi en l'època moderna, hem anat bastint diferents projectes polítics amb la voluntat de subsanar aquest dèficit històric i superar les condicions de dominació política imposades per estats, com l'espanyol, concebuts en funció dels interessos nacionals d'altres pobles. Una d'aquestes iniciatives fou l'anomenada Constitució de l'Havana.1

Els anys que van des del final de la Primera Guerra Mundial i el 14 d'abril del 1931 són de gran efervescència nacionalista a Catalunya. Per una banda, arriben de l'exterior els impactes de la creació de l'Estat lliure d'Irlanda després d'una llarga lluita contra l'ocupació anglesa, del naixement d'un seguit d'estat independents arran de la descomposició dels imperis

centreeuropeus, així com la consolidació del dret d'autodeterminació dels pobles tant pel cantó de la doctrina liberal impulsada pel president nordamericà Wilson, com pel cantó soviètic amb les tesis de Lenin consagrades en la constitució soviètica.

Per una altra banda, de l'interior de la societat catalana hi ha un ressorgiment nacional en tots els ordres, des de l'esportiu al cultural, passant per l'econòmic, així s'ordena i dignifica la llengua catalana, es consolida el cooperativisme agrari, l'associacionisme cívic i el sindicalisme de classe. Aquesta embranzida nacional catalana contrasta violentament amb el declivi de l'Espanya borbònica, encara trasbalsada per les pèrdues de Cuba i Filipines, estancada econòmicament i culturalment, que ha de recórrer a la dictadura de Primo de Rivera per frenar la dinàmica emergent de Catalunya i liquidar l'obra constructiva de la Mancomunitat. Aquesta institució presidida per Prat de la Riba , en pocs anys ha experimentat amb èxit reformes modernitzadores de l'acció de govern adequades a la personalitat i els interessos de la societat catalana de l'època, apuntava a la creació d'un sistema polític propi. La connivència de la patronal catalana amb el pistolerisme i la dictadura desvincularen aquest sector de la classe dirigent del moviment nacionalista català.

És en aquest context que l'Assemblea constituent del separatisme català, reunida a l'Havana durant els dies 30 de setembre, 1 i 2 d'octubre del 1928, presidida per Francesc Macià, va aprovar el text de la Constitució Provisional de la República Catalana, redactada per Josep Conangla i Fontanilles. Es tracta d'un document singular del constitucionalisme català, l'únic no aprovat ni redactat a Catalunya o atorgat pel poder central, antecedent dels estatuts de Núria i Sau". Perquè una declaració d'aquestes característiques sorgeix des de Cuba?: "Quan la insurrecció autòctona cubana va anar prenent forma, un sector dels

catalans residents a Cuba certament va fer costat a les forces reialistes, però un altre sector, molt nombrós va projectar els propis desigs i aspiracions polítiques de la nació catalana en aquelles ànsies de llibertat que els mostrava el poble cubà».2

Catalunya, doncs, rep l'impuls de les comunitats catalanes de l'exterior que han prosperat econòmicament, gaudeixen de règims democràtics i se senten compromeses amb la tasca de projectar cap a la terra enyorada i oprimida els anhels de llibertat de la pàtria. En aquest context el separatisme català, que es com s'autodenominava llavors l'independentisme, pren cos a partir d'una concepció integral de la nació. Per dir-ho en paraules de Josep Conangla extretes del dictamen acompanyatori, «el separatisme català és la maduració de la nostra cultura i de la consciència del nostre poble»3, que dimana de la constatació de la impossibilitat d'entesa amb Espanya i del fracàs de les fórmules autonomistes.

El compromís adquirit per Macià de crear el partit separatista Revolucionari de Catalunya no es materialitzarà perquè el marc en que es mou Estat Català a l'interior no ho permetrà. Quan cau la monarquia el 14 d'abril del 1931, el nacionalisme català té líder, massa social de suport i referents ideològics clars, però no té organització política (ERC tot just ha estat creada un mes abans de les eleccions municipals) ni estratègia, fets que expliquen com en tres dies es recula des de la inicial proclamació de la República catalana a l'acord amb Madrid i acceptació d'una Generalitat autònoma.

El text constitucional de 1928 doncs, no entrarà en vigor però restarà com una síntesi del pensament nacionalista català de l'època, que parteix de la concepció del poble català com a subjecte col.lectiu de drets nacionals imprescriptibles. L'article primer afirma: "El poble de Catalunya, en exercici del dret immanent que li correspon de donar-se per voluntat pròpia i sense ingerències estranyes la seua organització política, es constitueix en Estat independent i sobirà, i

adopta, com a forma de govern, la República tècnico-democràtica-representativa". La resta de l'articulat combina proporcionadament els drets individuals i els col.lectius, es garantitza la inviolabilitat del domicili (la casa catalana), el dret a la propietat privada, la llibertat religiosa i d'expressió, consagra el valor del treball com un deure de tots els catalans i procura l'equilibri entre iniciativa econòmica privada i formules afavoridores de la solidaritat social. Es prohibeix la pena de mort i es reitera la igualtat de totes les persones davant la llei, significativament equipara els drets civils i polítics entre home i dona.

Cal destacar que la condició política de català es atorgada a tots els nascuts en territori català, encara que de pares no catalans, no havent-hi cap referència que permeti atribuir ànim d'exclusió envers els ciutadans espanyols residents a Catalunya. El separatisme s'orientava contra la dominació política que l'Estat espanyol exercia sobre Catalunya no pas envers la població d'origen espanyol. En resum és un articulat impregnat d'esperit democràtic i filosofia humanista d'inspiració maçònica, que traspua llibertat, a diferència de les formulacions d'altres nacionalismes coetanis de caire totalitari, i que és avui un referent de plena vigència per la seva voluntat de sobirania."